
PAGINI DIN ISTORIA BIBLIOTECII MĂNĂSTIRII HÂNCU

Igor Cereteu

Mănăstirea Hâncu cu hramul Sfânta Cuvioasă Parascheva este considerată una dintre cele mai vechi instituții monahale din Moldova pruto-nistreană. A fost ctitorită în anul 1677 de boierul Mihalcea Hâncu și s-a numit la început *schitul Vlammic*. Ctitorul a asigurat instituția monahală cu pământuri (Boga 1930, 92-93) și nu poate fi exclus să fi contribuit la înzestrarea ei cu odoarele necesare slujbei bisericești, între care manuscrise și cărți vechi tipărite, cu atât mai mult cu cât în biblioteca mănăstirii au fost semnalate manuscrise vechi și tipărituri din sec. XVII.

Pe parcursul istoriei mănăstirile au avut perioade de progres și de declin, cu efecte mai mult sau mai puțin negative pentru comunitatea monahală. Cea mai dureroasă etapă pentru întreaga comunitate creștină a fost perioada de guvernare comunistă sovietică, care prin promovarea ateismului agresiv, a închis bisericile și mănăstirile. Inventarul bisericesc și cărțile au fost distruse în mare parte.

Este regretabil că până în prezent nu s-a scris suficient de mult despre cărțile vechi, încât întregirea bibliotecilor bisericești și mănăstirești prezintă anumite dificultăți. Cu toate acestea, în baza informațiilor din literatura de specialitate și din cercetările actuale în biblioteca mănăstirii Hâncu, am încercat să reevaluăm și să reconstituim lista cărților din biblioteca acestui centru monahal. Menționez că o atare reconstituire a fost elaborată de către dr. hab. Alexei Agachi (Agachi 2010, 106-107) în contribuția sa la istoria mănăstirii, însă cercetările recente în domeniu permit o reevaluare și o datare mai sigură a tipăriturilor, care au aparținut mănăstirii Hâncului pe parcursul existenței sale. Demersul nostru este compartimentat în trei paliere: primul conține informație din literatura de specialitate și din datele oferite din condicile vechi; în palierul al doilea am inclus cărțile dispărute și identificate de noi în procesul cercetării și în al treilea compartiment sunt inclu-

se cărțile cu însemnările manuscrise, identificate în biblioteca mănăstirii în prezent.

Prima mențiune despre cărțile din biblioteca mănăstirii a fost atestată de Paul Mihail într-o condică din 1817, scrisă de Chiril arhimandrit și blagocin, în care sunt trecute mai multe cărți manuscrise și tipărite, fără anul și locul apariției: „O *Evanghelie* ferecată peste tot cu argint și în toc de lemn. 1 *Evanghelie* rusască scrisă cu mâna, 3 *Liturghii*, doaă mici și una mare noao, 2 *Apostole*, unul moldovenesc și altul rusec, 2 *Octoice* moldovenești, unul mare și altul mic, 12 *Minee* moldovenești, slujbele sfinților de 12 luni, 5 *Mineie* tij, de asemenea, 12 *Mineie* viețile sfinților pe 12 luni, 1 *Minei* mare rusec de obște, 1 *Triod* moldovenesc, 2 *Octoice* rusești, 2 *Penticostare* moldovenești, unul mare și altul mic. 3 *Ceasloave* mari moldovenești, unul de la Iași și doao, 1 *Pavecernic* moldovenesc, 2 cărți Teofilacturi întregi, 1 *Chiriadromion*, 3 *Molitvelnice* moldovenești. 1 carte Scarariul, 1 Teodor Studitul, 1 Dorotei, 1 Sfântul Macarie, 1 *Pateric* scris cu mâna, 1 carte tiparnică, sfârșitul unui *Ceaslov*, 1 Sfântul Augustin. 1 *Chiriadromion apostolul*, în două cărți, 1 *Catihisis*, 1 *Tipicon* rusec scris cu mâna, 4 *Molebnice*, 2 de obște și 2 în zioa Nașterii lui Hristos” (Mihail 1993, 46-47).

Analizând atent lista cărților din condică se poate preciza locul și anul ediției unor titluri de cărți. Lista a fost elaborată în anul 1817 și respectiv cărțile incluse aparțin ca moment de datare anterior acestui an. Cu toate că datarea unora prezintă anumite dificultăți, coroborarea informației din sursele istorice cu situația cunoscută în prezent ne determină să fim convinși că în biblioteca acestui centru de cultură și spiritualitate din Basarabia existau în anul 1817 următoarele cărți: *Evanghelie* (Râmnic, 1794); *Liturghii* (Buzău, 1702, 2 ex.); *Molitvenic* (Iași, 1749); *Liturghie*

¹ Cărțile au fost prezentate în listă conform ordinii identificării din condică și nu este respectat criteriul cronologic.

(Chișinău, 1815); *Apostol* (Râmnic, 1794); *Octoih* (Buzău, 1700); *Antologhion* (Iași, 1726); *Antologhion* (București, 1736); *Mineie pe cinci luni* (Buzău, 1698); *Viețile sfinților pe 12 luni* (mănăstirea Neamț, 1807-1815); *Triodion* (București, 1798); *Ceaslov* (Iași, 1797); *Octoih de canoane pentru Pavecerniță* (mănăstirea Neamț, 1816); Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Evangheliilor* (Iași, 1805, 2 ex.); *Chyriacodromion* (mănăstirea Neamț, 1811); *Scara Sfântului Ioan Sinaitul* (mănăstirea Neamț, 1814); *Chyriacodromion*, I-II (Iași, 1816, în limba greacă); Theodor Studitul, *Cuvinte* (Râmnic, 1784); Dorotei, *Cuvinte* (Râmnic, 1784); Macarie Egipteanul, *Omilii* (București, 1775); Augustin Episcopul, *Kecagrarion* (mănăstirea Neamț, 1814); *Catihiz* (Chișinău, 1816); *Molebnic* (Chișinău, 1815, 2 ex.); *Rugăciune în ziua Nașterii lui Hristos* (Chișinău, 1816). În această condică sunt incluse și trei manuscrise: o *Evanghelie* rusească, un *Tipicon* rusec și un *Pateric*.

Din informația din această condică reiese că în biblioteca mănăstirii Hâncu existau în anul 1817 șapte titluri de cărți tipărite la Buzău², trei de la București, cinci de la Iași, patru de la Râmnic, de la mănăstirea Neamț – 16 titluri și de la Chișinău – trei titluri. Din secolul XVII este semnalat un titlu; din secolul al XVIII-lea – 11 și din secolul XIX (până la 1817) – 22 titluri de carte. Pentru secolul al XIX-lea (până la 1817) constatăm o creștere considerabilă a numărului cărților din biblioteca mănăstirii Hâncu, datorită prezenței tipăriturilor de la mănăstirea Neamț și Chișinău, ale căror tipografii și-au început activitatea în această perioadă.

În anul 1821 au fost inventariate repetat bunurile mănăstirii. Alexei Agachi a identificat condica în care au fost incluse cărțile, pe care a publicat-o în lucrarea sa (Agachi 2010, 106-107). Din conținutul ei reiese că mănăstirea dispunea de următoarele cărți românești: „1. Doo *evanghelii* din cari una îmbrăcată piste tot cu argint. 2. Patru *liturghii*. 3. Doo sprețaci *mineii* pe toată luna de slujire piste an. 4. Patru *minei* deosăbit. 5. Doo sprețaci cărți: *Viețile sfinților* de peste an. 6. Doo *octoice* unu mare și unu mic. 7. O carte ce să numești Teofilact. 8. Un *chirie codromion*. 9. Un *triod*. 10.

² Recent, am identificat *Mineiul pe luna iunie*, Buzău, Tipografia Episcopiei, 1698. În prezenta condică sunt menționate cinci mineie, fără a fi indicate lunile. Acesta este motivul pentru care în listă nu am specificat mineiele pentru fiecare lună, dar au fost incluse împreună în lista elaborată de noi la poziția din condică, în ordinea identificării cărților.

Un *pentecostar*. 11. 1 *Apostol*. 12. O *psaltire*. 13. Trei *cesalove*. 14. Patru *molitvenice*. 15. O carte *pavcernic*. 16. O carte *troparnic*. 17. O carte *arătare sau adunarea a d(u)mnezeieștilor dogme ale credinței*. 19. O cârticică *rânduiala shipnicii*. 20. Un *catavasier*. 21. Două *tombnice*. 22. Două cârticele pentru *tombin la Nașterea Domnului*. 23. Trei *panahide*. 24. O cârticică *învățătură către duhovnic*. 25. O cârticică cu *rânduiala săptămânii ceii luminate*. 26. O carte Sfântul Ioan Scărari. 27. O carte Sfântul Theodor. 28. O carte Sfântul Macarie. 29. O carte *ipsaicon*. 30. Trei cărți de mână adunate scrise de mână de *învățăturile Sfinților Părinți*”.

În cazul acestei condici, scrisă doar la patru ani de la cea precedentă, situația nu este cu mult diferită. Aici am putea completa cu următoarele cărți identificate: (14. Patru *Molitvenice*) *Molitvenic*, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820; (17. Un tesalonic) Simion, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, Tipografia Mitropoliei, 1765; (18. O carte *arătare sau adunarea a d(u)mnezeieștilor dogme ale credinței*) *Arătarea pe scurt a dumnezeieștilor dogme ale credinței*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1816; (23. Trei *panahide*) *Rânduiala panahidei*, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1817; (24. O cârticică *învățătură pentru duhovnic*) *Carte folositoare de suflet*, [București], 1800; (25. O cârticică cu *rânduiala săptămânii ceii luminate*) *Urmare întru Dumnica ... Paștelui*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1814. Unele cărți din această condică sunt incluse în prima condică, iar repetarea lor o considerăm inutilă.

O mărturie indirectă despre existența unor cărți bisericești în biblioteca mănăstirii Hâncu în primele decenii ale secolului XIX este *Instrucția mănăstirii Hâncu*, elaborată în anul 1823, din care reiese că duhovnicul mănăstirii este dator să citească pentru comunitatea monahală în fiecare zi sau, în funcție de situație, la a treia zi, din viețile sfinților părinți, sau din cărțile sfinților Dorotei, Teodor Studitul, Efrem Sirul, Ioan Scărarul, iar ulterior din cartea Sfântului Macarie, Isaac Sirul și din alte cărți cu o asemenea tematică (Щерлов 1900, 268). Dacă facem referire la condica din 1817, constatăm că aceste cărți erau deja în bibliotecă, or prezența lor este confirmată și prin condica din 1821.

Primele informații din literatura istorică despre documentele și cărțile vechi din mănăstire sunt semnate de N. Murzakevici (Мурзакевич 1848, 318-319), care în 1848 atesta la Hâncu șase documente și cinci cărți vechi din secolele XVII-XVIII. Autorul menționează următoarele acte vechi: 1) hrisov de la domnitorul Moldovei Iliș Alexandru Voievod din 7175 / 1667, noiembrie 8 zile; 2) act de danie de la Mihalcea Hâncu din 7186 / 1678, decembrie 9 zile; 3) hrisov de la domnitorul Moldovei Grigore Ioan Voievod din 7271 / 1763, iulie 4 zile; 4) hrisov de la domnitorul Moldovei Grigore Alexandru Ghica Voievod, din 1766, februarie 10 zile; 5) porunca Divanului Țării Moldovei, din 1772, August 2 zile; 6) act de danie pentru rudele lui Hâncu, din 1781, martie 20 de zile.

N. Murzakevici include și cinci titluri de cărți vechi: 1) șase *mineie* pe tot anul, în care paremiile și sinaxarele sunt în moldoveneste, iar stihirile și canoanele în slavonă, tipărite în Valahia, în Buzău, în 7206 / 1698, în timpul domnitorului Constantin Basarab Voievod; 2) *Octoih*, tipărit tot acolo, în timpul aceluiași voievod în 7208 / 1700; 3) *Minei* pe tot anul în limba slavonă, tipărit în Moldova, în orașul Iași în 7276 / 1734³, în timpul domnitorului Mihail Racoviță voievod; 4) *Minei* pe tot anul, în care paremiile, sinaxarele, apostolii și evanghelia sunt în limba română, iar stiharele și canoanele în limba slavonă, tipărită în Valahia, în București, în 7244 / 1736, în timpul domnitorului Constantin Nicolae Voievod; 5) *Irmologhion* în limba slavonă, tipărit în Lavra din Kiev, în timpul lui Stanislav August. Această informație a fost preluată dintr-un memoriu scris de starețul mănăstirii, egumenul Dosoftei, la 18 decembrie 1841 (Agachi 2010, 108) și are un caracter selectiv, încât nu reflectă situația reală din biblioteca mănăstirii din prima jumătate a secolului XIX, deoarece în condica de la 1817, la care vom face referire mai jos, sunt trecute mai multe titluri de cărți și câteva manuscrise.

A. Zașciuk confirmă în anul 1862 existența la mănăstirea Hâncu a documentelor vechi pe care le-a semnalat N. Murzakevici în 1848, însă include în listă alte câteva cărți vechi tipărite: Macarie Egipteanul, *Omilii*, București, Tipografia Mitropoliei,

³ În ceea ce privește acest titlu de carte, autorul a produs o confuzie. Egumenul Dosoftei, autorul memoriului de la 18 decembrie 1841, din care s-a inspirat N. Murzakevici, indică *Antologhionul* tipărit la Iași, în timpul lui Mihai Racoviță Voievod, în anul de la facerea lumii 7234, care de la Nașterea lui Hristos este anul 1726.

1775; *Antologhion*, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1726; *Octoih*, Buzău, Tipografia Episcopiei, 1700; Teodor Studitul, *Cuvinte*, Râmnic, Tipografia Episcopiei, 1784; Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Evangheliilor*, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1805 (Защук 1862, 206). Precizăm, de asemenea, că două dintre aceste titluri le-am identificat în procesul cercetării la Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (*Liturghie*, Buzău, 1702) și la Biblioteca Națională a Republicii Moldova (*Antologhion*, Iași, 1726). Constatăm că nici A. Zașciuk nu a semnalat toate titlurile de cărți din bibliotecă, folosindu-se de aceeași sursă pe care a utilizat-o N. Murzakevici.

Pe un *Antologhion*, tipărit la mănăstirea Neamț, în 1840 am identificat o însemnare, în care sunt enumerate șapte cărți, altădată proprietate a egumenului Ghedeon de la mănăstirea Hâncu: „Această carte, ce să numește *Heruvicariu*, este din numărul acelor șapte cărți. Al 2-lea *Utrinariu*, al treilea *Triodul* și *Penticostariul*, al 4-lea și al 5-lea, 2 cărți pe 12 luni ce să numesc *Idiomilare*, al 6-lea *Prohodul Domnului*, al 7-lea *Anastasimatarul*, sânt drepte a părintelui Igumenu Ghedeon nacialnicul Sfintei Monastirii Hâ(n)cului, cumpărate de la Ieromonahul Climent din Sfânta Monastire Chipriana cu preți trezeci 30 ruble argint la anul 1870 dechemvrie 1 zi și pentru că mi-au fost încredințate mie pe o vreme pentru cântare am însămnat întrânsele, am și iscălit monah Filaret” (Cereteu 2011, 236, CCXXI, nr. 673; Caproșu, Chiaburu 2009, 230). Din această însemnare constatăm existența la mănăstirea Hâncu în anul 1870 a încă șapte cărți bisericești, dintre care pot fi identificate următoarele: *Antologhion*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1840; Dimitrie Suceveanu, *Ideomilar*, Partea I, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1856; Dimitrie Suceveanu, *Ideomilar*, Partea II, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1856; Dimitrie Suceveanu, *Ideomilar*, Partea III, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1857⁴; *Anastasimatar*, Viena, 1823.

P. Crușevan menționează în 1903 despre existența în arhiva mănăstirii Hâncu a documentelor vechi semnalate anterior de N. Murzakevici, însă exclude din listă hrisovul domnitorului Grigore Alexandru Ghica din 10 februarie 1766, ceea ce ne determină să credem că acest document nu mai exista în arhiva mănăstirii la începutul secolului

⁴ Aceste *Ideomilare* în prezent se află în fondurile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, la cota 84751, fiind legate împreună.

XX. Printre raritățile mănăstirii P. Crușevan ates-tă și unele cărți la care face referire A. Zașciuk, însă include în listă și un *Osmoglasnic*, tipărit la Râmnic în anul 1742 (Крушеван 1903, 149-160).

La începutul secolului XX Zamfir Arbore afirma că în biblioteca mănăstirii Hâncu se aflau mai multe cărți, însă menționează doar două dintre ele: Macarie Egipteanul, *Omilii*, București, Tipografia Mitropoliei, 1775 și *Antologhion*, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1726 (Arbore 1904, 114). În perioada interbelică au fost întreprinse cercetări temeinice în domeniul cărților vechi manuscrise și tipărite, încât datorită acestor rezultate putem reconstitui parțial bibliotecile bisericești și mănăstirești.

Manuscrisele din mănăstire au fost cercetate de Ștefan Ciobanu (Ciobanu 1924, 51-52), potrivit căruia *Patericul* (2+250 file) a fost scris de monahul Manasie cântăreț, în Mitropolia Chișinăului până la 1 septembrie 1816; *Istoria lui Carol XII* (128 file) este datat cu sfârșitul secolului XVIII sau începutul secolului XIX; *Cuvântările lui Isaac Sirul* (321 file) a aparținut monahului Visarion, de la mănăstirea Dobrușa la începutul secolului XIX, l-a dăruit în 1808 monahului Platon, copist de la aceeași mănăstire, care ulterior l-a dăruit părintelui Visarion Monahul. În anul 1814 monahul Varsanufie scria că a cumpărat cartea cu 50 lei, iar după moarea sa manuscrisul trebuia să rămână a obștii de la Dobrușa. A ajuns la mănăstirea Hâncu prin mijlocirea monahilor, care, fie s-au transferat la Hâncu, fie au vândut-o sau dăruit-o comunității monahale de la această mănăstire.

Informații sumare despre manuscrisele mănăstirii Hâncu, dăruite Societății istorico-arheologice bisericești basarabene din Chișinău, până în anul 1925 le-am identificat în catalogul bibliotecii acestei instituții: *Canoanele sfintei Născătoare de Dumnezeu*; *Cuvântările cuviosului Isaac, episcopal Nineviei*; *Scara cuviosului Ioan din Sinai*, scrisă semi-cursiv la 1803, în mănăstirea Dobrușa de către ieromonahul Misail și prezentată bibliotecii Societății de arhimandritul Teognost; *Viețile sfinților pentru iulie*, e scrisă în anul 1840, în scânduri căptușite cu piele și prezentate de Teognost (Catalogul bibliotecii 1925, 60/376, 16; 13/379, 20; 3/378, 23; 4/380, 38).

De un real folos pentru completarea informației despre biblioteca mănăstirii Hâncu este catalogul lui Alexandru David, care în 1934 (David 1993,

nr. 3, p. 24; 17/45; 20/50; 22/55; 23/57; 33/67; 37/68; 40/70; 45/74; 55/78; 57/80; 61/102; 62/103; 67/105; 87/125) a cercetat în mănăstirile și bisericile Basarabiei cărțile tipărite la Chișinău și Sankt Petersburg. În biblioteca mănăstirii Hâncu a identificat următoarele titluri: *Liturghie* (1815); *Biblia* (Sankt-Peterburg, 1819); *Noul Testament* (Sankt Petersburg, 1819); *Minei de obște* (1819); *Molitvenic* (1820); *Tipic în scurt* (1823); *Rugăciune de mulțumire* (1826); *Instrucția blagocinului bisericilor* (1827); *Instrucția blagocinului mănăstirilor* (1828); *Slujba Sf. Mucenița Eftimia* (1835); *Slujba pentru înfrângerea lui Carol XII* (1838); *Slujba pentru Chiril și Iulita* (1840); *Datoriile călugărilor* (1841, 6 ex.); *Catizis* (1844, 2 ex.); *Trebnic* (1859).

Importante mărturii despre biblioteca mănăstirii Hâncu sunt oferite de Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei. În timpul cercetării cărților din biblioteca mănăstirii am identificat două tipări-turi pe care înaltul ierarh le-a dăruit acestei instituții monahale: *Psaltire*, Sibiu, Tipografia lui Ioan Bart, 1805 și *Octoih*, Râmnic, Tipografia Callnic Râmnicu, 1865. Nestor Vornicescu a lăsat posterității o contribuție valoroasă despre valorile bibliofile (Vornicescu 1993, 7), în care precizează unele detalii, demne de toată atenția, referitoare la manuscrisele din bibliotecă. Referitor la datarea unor cărți tipărite din mănăstire, autorul se limitează la presupuneri, care nu întotdeauna sunt conforme realității. Referindu-se la însemnările marginale, Nestor Vornicescu precizează că o *Antologie monahală* ce cuprinde texte din *Pateric* a fost scrisă înainte de 1809 de copistul monah Dometian, la mijlocul secolului XIX se afla la mănăstirea Bisericani, fiind semnalat de autor la Biblioteca Academiei Române. Despre manuscrisul *Cuvinte duhovnicești ale Sfântului Isaac Sirul*, a fost scris, se pare, de monahul Casian înainte de 1813, a fost legat de un dascăl la Nisporeni, iar în 1944 se afla la mănăstirea Noul Neamț. Al treilea manuscris este *Minunile Maicii Domnului*, copiat la mănăstirea Hâncu de un frate în ascultare, Pavel Uzun. Un *Proschimidarion*, copiat la Hâncu de către fratele în ascultare Carp Stahie în anul 1861. Acest copist a semnat pe un *Antologhion*, tipărit la mănăstirea Neamț, în anul 1840: „Această sfântă carte, ce să numește *Antologhie* sau *Florealegere*, iaste dreaptă a me poslușnic Carp Stahie din Sfânta Monastire Hâncu”. În mănăstire se afla un exemplar în manuscris de Voltaire, *Istoria*

lui Carol al XII-lea, fapt care confirmă interesul pentru istorie a viețuitorilor de la Hâncu.

Dr. hab. Alexei Agachi prezintă o listă a cărților mănăstirii Hâncu, elaborată în luna mai 1942, cu mențiunea că în Arhiva Națională a Republicii Moldova există mai multe copii ale condiții respective. De asemenea, autorul precizează că a recurs la o ușoară redactare a ei, introducând în text cuvintele omise. Cu toate acestea, autorii condiții au datat greșit unele cărți, încât o reevaluare a datării și a locului lor de tipărire este binevenită. Aceste titluri vor fi utilizate în compartimentul de mai jos, care include totalitatea cărților mănăstirii, până la lichidarea ei.

Mănăstirea Hâncu a fost închisă în anul 1950, iar averea risipită. Cărțile din bibliotecă au dispărut și doar câteva au fost recuperate. Unele se află în bibliotecile altor mănăstiri basarabene. Pentru întregirea listei cărților din biblioteca acestui centru monahal ne-au fost de real folos contribuțiile lui N. Murzakevici, A. Zaștiuc, Z. Arbore, Șt. Ciobanu, P. Mihail, A. David, N. Vornicescu, A. Agachi, care au încercat în baza condițiilor din 1817, 1821, memoriului starețului Dosoftei din 18 decembrie 1841, listei cărților din luna mai 1942 să reconstituie situația bibliotecii mănăstirii Hâncu în secolele trecute. Din sursele istorice am identificat 118 cărți (109 titluri), proprietate a mănăstirii Hâncu până la lichidarea ei. În biblioteca mănăstirii s-au aflat cărți din diferite centre tipografice, am identificat, însă, cărți tipărite la: Buzău – 5 titluri/6 exemplare (4,5% / 5,08%), Iași – 6 titluri/7 exemplare (5,5% / 5,93%), București – 11 titluri/ 11 exemplare (10,09% / 9,32%), Râmnic – 5 titluri/5 exemplare (4,5% / 4,23%), mănăstirea Neamț – 50 titluri/50 exemplare (45,87% / 42,37%), Chișinău – 28 titluri/35 exemplare (25,68% / 29,66%), Sankt Petersburg – 3 titluri/3 exemplare (2,75% / 2,54%), Viena – 1 exemplar (0,9% / 0,84%). Din secolul XVII sunt atestate cinci mineie de la Buzău din 1698; din secolul XVIII – 14 titluri, din secolul XIX – 94 de titluri.

Anterior închiderii mănăstirii în bibliotecă existau zece manuscrise de factură religioasă și laică: *Scara cuviosului Ioan din Sinai*, scrisă în 1803; *Pateric*, copiat înainte de 1809; *Cuvinte duhovnicești* ale Sfântului Isaac Sirul, înainte de 1813 de monahul Casian; *Viețile sfinților pentru iulie*, scrisă în anul 1840; *Minunile Maicii Domnului*,

copiat de ascultătorul Pavel Uzun; *Proschimidarion*, copiat la Hâncu în 1861 de Carp Stahie; *Voltaire, Istoria lui Carol al XII-lea; Pavecernic*, în care se conțin Canoanele sfintei Născătoare de Dumnezeu; *Evanghelie* rusească; *Tipicon* rusesc.

Mai jos prezentăm lista cărților din bibliotecă, reconstituită din sursele istorice și din condițiile mănăstirii elaborate în timpurile mai vechi. Această listă reflectă situația relativă din bibliotecă până la închiderea mănăstirii.

Buzău: *Mineie pe șase luni* (1698); *Octoih* (1700); *Liturghii* (1702, 2 ex.); Fotie, Patriarhul Constantinopolului, *Epistolie de obște* (1832); Ioan Gură de Aur, *Puțul* (1833).

Iași: *Antologhion* (1726); *Molitvenic* (1749); *Ceaslov* (1797); Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Evangheliilor* (1805, 2 ex.); *Tâlcuirea celor șapte taine* (1807); *Chyriacodromion*, I-II (1816, în limba greacă); *Tipicon* (1816).

București: *Antologhion* (1736); Simion, Arhiepiscopul Thesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos* (1765); Macarie Egipteanul, *Omilii* (1775); *Triodion* (1798); *Carte folositoare de suflet* (1800); *Chyriacodromion* (1801); *Slujba cuviosului Dimitrie de la Basarabov* (1801); Vasile cel Mare și Grigore Bogoslovul, *Cuvinte* (1826); Ioan Gură de Aur, *Cuvânt* (1827); Macarie Ieromonah, *Tomul al 2-lea al Antologhiei* (1827); *Octoih* (1890).

Râmnic: *Evanghelie* (1794); Atanasie cel Mare, *Sinopsis* (1783); Dorotei, *Cuvinte* (1784); Theodor Studitul, *Cuvinte* (1784); *Evanghelie* (1794); *Apostol* (1794).

Mănăstirea Neamț: *Viețile sfinților* (1807-1815); *Chyriacodromion* (1811); Avgustin Episcopul, *Kecagrarion* (1814); *Scara Sfântului Ioan Sinaitul* (1814); *Urmare întru Duminica ... Paștelui* (1814); *Cel mai mic și cel mai mare Îngeresc Chip* (1816); *Apologhia* (1816); *Arătarea pe scurt a dumnezeștilor dogme* (1816); *Octoih de canoane pentru Pavecerniță* (1816); *Adunare a cuvintelor pentru ascultare și viața starețului Paisie de la Neamț* (1817); *Octoih* (1836); *Hronograf* (1837); *Antologhion* (1840); *Evanghelie* (1846); *Minei pe 12 luni*, (1845-1847); *Penticostarion* (1848); *Prolog*, vol. I-IV (1854-1855); Dimitrie Suceveanu, *Ideomilar*, P I-III (1856); *Evanghelie*

(1858); *Psaltire* (1859); *Liturghie* (1860); *Acatistul Sfintei Treimi* (1863); *Ceaslov* (1874).

Chișinău: *Liturghie* (1815); *Molebnie* (1815, 2 ex.); *Catihiz* (1816); *Rugăciune în ziua Nașterii lui Hristos* (1816); *Rânduiala panhidei* (1817); *Biblia* (1819); *Noul Testament* (1819); *Minei de obște* (1819); *Molitvenic* (1820); *Rânduiala sfințirii bisericii* (1820); *Pentru datorii presviterilor de popor* (1823); *Tipic în scurt* (1823); *Rugăciune de mulțumire* (1826); *Instrucția blagocinului bisericilor* (1827); *Instrucția blagocinului mănăstirilor* (1828); *Slujba Sf. Mucenițe Eftimia* (1835); *Liturghie* (1837); *Slujba pentru înfrângerea lui Carol XII* (1838); *Slujba pentru Chiril și Iulita* (1840); *Datoriile călugărilor* (1841, 6 ex.); *Catehism creștinesc* (1844, 2 ex.)⁵; *Trebnie* (1859); *Liturghie* (1860); *Antologhion* (1861); *Ceaslov* (1862); *Triodion* (1862); *Slujba lui Metodie și Chiril* (1865); *Psaltire* (1907).

Sankt-Petersburg: *Noul Testament* (1817, 1819); *Biblia* (1819).

Viena: *Anastasimatar* (1823).

În ultimii ani a apărut oportunitatea de a cerceta mai multe biblioteci mănăstirești, care mi-a oferit rezultate destul de relevante pentru fenomenul circulației valorilor bibliofile românești în Basarabia. Aceste investigații au permis completarea listelor de cărți din bibliotecile noastre. Chiar dacă după instaurarea regimului sovietic în Basarabia majoritatea mănăstirilor au fost lichidate, cu excepția celei de la Japca, unele cărți și odore bisericești au fost protejate de călugări. După redeschiderea instituțiilor monahale a început reconstituirea bibliotecilor. În unele fonduri din Chișinău și în mănăstirile redeschise am identificat cărți, care anterior au aparținut mănăstirii Hâncu (Cereteu 2011, 50, nr. 10; 54, nr. 21; 236, nr. 673; 277, nr. 825-827, 277-278). Prezentăm mai jos titlurile de cărți și însemnările manuscrise, altădată proprietate a acestei mănăstiri, identificate în procesul cercetării:

1. Minei pe luna iunie, Buzău, Tipografia Episcopiei, 1698

Însemnări: F. 1-8: „Acest Mineiu, luna lui iunie, datu-l-au sfinția sa părintele chir Theodosie, Mi-

⁵ Cartea este datată greșit de A. Agachi cu 1839. Pe foaia de titlu este specificat că în tipografia de la Moscova a fost tipărit în 1839, iar la Chișinău în 1844.

tropolitul Ungrovlahiei la sfânta mănăstire la Iazer, iar cine s-ar ispiti a lua de acolo să fie proclat, afurisit, anathema, în 7207 <1699>”.

F. 9-13: „Această carte este a monastirii Hâncului”.

2. Liturghie, Buzău, Tipografia Episcopiei, 1702
Însemnări: F. 1-6: „Această Liturghie este a monastirii Hâncului”.

Forzațul II: „Să știe că această carti să chiamă Leturghie, este a popei Neculai din mahalaoa Scaunelor și am scrisu eu pop <semnătură autografă> ot Plumbuita că au venit 3 dech(emvrie) 7253 <1745>. Dau Sfântu Leturghie în zioa dă naștere Sfântului Ioan”.

3. Antologhion, București, Tipografia Mitropoliei, 1736

Însemnări: F. 3-19: „<Acest Antologhion> esti al nostru și esti dat mie di părintili meu ieromonah Viniamin și eu l-am dat sfinții sale părintelui Theoctistu di la schitul Hâncul ca să să slujască cu dănsul la sfânta biserică la hramul Prepodobna Paraschiva. Însă să slujască până la o vremi, (s) au nu l-am dat di tot ci până cându <va> ma(i) fi trebuiau fiilor mei. Împreună cu această carte am mai dat, dau iar, și anume, un Molitvenicu di la Nechifor Mitropolit Moldovii în Sfânta Mitropolie în Eșu let 1749 și o Leturghie rumânească, are întrâ(n)sa scris la margine cu condeiu ofiștanie mică, Acatistul Născătoarii di Dumnezeu, asămine și Paraclisul cu acest(e) trii cărți am împrumutat pi părintile Teoctistu până cându or fi trebuitoare fiilor noștri. Cu aceasta înștiințăm let 1785. Toma <iscălitură autografă>”.

4. Viețile sfinților pe luna octombrie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1809

Însemnări: Forzațul I: „Andrii Zupiu din satul Ciuciuleni. 1874, octomvrie 4 zile”.

F.t.: „Aceste 12 cărți pre 12 luni cu viețile sfinților s-au aferosit S(fin)t(ei) M(ănăs)t(iri) Hâncul de cuvioșia sa chir Avramiia duh(o)v(nic) nemțan în vremea cuvioșiei sale chir Antonia, igumenul mă(năs)t(irii). Anu(l) 1817, i(a)nu(a)r(ie) 20”.

F.t.^v- f. 3: „Aceasă sfântă carte iaste a opștie s(fin)t(ei) măn(ăs)t(iri) Hâncului, unde să prăznuiește hramul precuvioasei maicii noastre Parascheva și oricine să va ispiti a o înstreina di la mănăstire să fie supt canon și iartat până o va aduce la locul ei. Anul 1817, iu(nie) 20, în vremea igumeniei cuvioșiei sale chir Antonie Dobrușan, la anu(l) 1817, i(a)nu(arie) 20 zile”.

Forzațul II: I. „Poslușnic Iordachi Vasilevici”.
II. „Frăți(e)i voastre mă închin de sănătate frate Panaite”.

5. Viețile sfinților pe luna ianuarie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1812

Însemnări: Pe o foaie curată la începutul cărții: „Din anul 1927 trăitori în sfânta Mănăstiri Hâncului pân(ă) la 1930, eliberat la 1 mai”.

F. 1-2: „Această sfântă carte, ce să numești luna lui ianuarie, este a lui Theodorit monahul și au dat pe dânsa treizeci fără doi de lei. 1817”.

Pe altă foaie albă la sfârșitul cărții: I. „La anul 1831 au fost Vavila la Serbești. Stăpânul la Mitoc. Monah Vavila”.

II. „Am cetit și eu preutu Dimitrii Murafa și bine, și amu m-am folosit”.

III. „Această sfântă carti m-am învrednicit eu păcăto(a)sa a o ceti preste tot Victor(i)a Feodorovna, doci Racova. Anu 1853, în luna lui noemvrii”.

III. „Am cetit eu nevrednicul și păcătosul această svântă carti”.

Pe o foaie albă de la sfârșitul cărții: I. „În anul 1831, martie în 8 zile, s-au mutat den viața această vremelnică pururea pomenitul protoierei Alexei Gubenii, care au fost la canon la această monastire Dobrușa”.

II. „În anul 1831, martie în 25 zile, s-au mutat din viața această vremelnică Nicolai Vacariu. Spre ținere am scris”.

III. „În anul 1838, f(e)vr(uarie) 13 zile, s-au mutat cătră Domnul shimonah Pahomie bătrânul”.

IV. „În anul 1838, fevr(uarie) 23, s-au mutat cătră Domnul fratili Gheorghii Chirică din Bugiag”.

V. „În anul o mie opt sute patruzăci și trie s-au mutat din viața această trecătoare la ce veșnică Avnute Bugecanul, cumnat fiind monahului Varnava, în luna lui martie, în patru zile”.

Pe altă foaie albă, la sfârșitul cărții: „Protoereul Ioan s-au orânduie nacealnic la Japca; și s-au sfințit arhimandrit de preosfințitul Pavel; și după doi sau trei ani l-au învolnit din Japca și l-au dat la Dobrușa, la pocoi, iară el pi urmă s-au cerut ca si fii măcar uciteli la Suruceni; și fiind el acolo uciteli au murit arhimandritul Nathanail și au rămas el arhimandrit la Suruceni, în scurtă vreme; și l-au scos și l-au dat la Saharna tot nacealnic și de acolo degrabă l-au scos și iar l-au dat la pocoi la Dobrușa; și la anul 1886, februarie în 5 zile, s-au mutat către Domnul și s-au îngropat alături cu arhimandritul Irinarh la fundul bisericii mari din vale”.

Pe altă foaie albă de la sfârșitul cărții: I. „În anul 1834, martie, în 29 di zile s-au mutat către Domnul Ieromonahul Venedict, ce au venit de peste granița Prutului de la schitul Tazlău, în Bassarabiia, carele să numia preotul Vasilie Chișcăraian, fiind din uezdul Hotinului”.

II. „În anul 1834, april 18 zile, s-au mutat cătră Domnul monahul Venedict prisăcariul în mercuria patemilor”.

II. „În anul 1834, april 23 de zile, au început a slujii irodiacoul Ipatie sara la vecernie s-au îmbrăcat întâi și a doao zi au slujit”.

I. „În anul 1834, april 25, s-au pornit părintele Paise irodiacoul la Sveata Gora”.

II. „În 1834, april 22, s-au mutat cătră Domnul monahiiia Milaniia Căraușanca”.

Pe o altă foaie de la sfârșitul cărții: I. „Anul 1858, luna lui aprilie s-au cetit di mine păcătosul ieromonah Manoil din monastirea Dobrușa”.

II. „Anul 1858 s-au mutat din viața această vremelnică la ce vecinică moșul Gheorghii Vătavul din Dubăsarii, în luna lui octovrii, în douăzeci și șasi, sâmbătă sara spre duminică. Și am scris eu poslușnicul Costantin Țau spre aducere aminte și cine va ceti si zică Dumnezeu si-l erte că multă ascultare au făcut”.

III. „În anul 1873, ianuarie în 30, s-au mutat din viața această vremelnică Vladimir Lozanu”.

6. Viețile sfinților pe luna ianuarie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1812

Însemnări: F.t.-f.4: „<Această sfântă carte a fost dată monastirii> Hâncului, unde să prăznuiește hramul precu(vioa)sii Paraschevii, danie spre vecinică a mea pomenire și a tot neamul, pre vremea igumen(ului) pre cuvioșiei sale chir Antonie Dobrușan și ori cine să va ispiti a înstreina vreuna dintrânsele, să fia supt canon, ne ertat până o va aduce la loc”.

7. Viețile sfinților pe februarie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1812

Însemnări: Forzațul I: „Vasili Nicolaevici Urechi”.

F.t.: „În vremea igumeniei sfinției sale părintelui chir Antonie s-au folosit S(fân)t(a) M(ănăs)t(ire) cu aceste de suflet folositoare și ne prețuite odoară la anul 1817, i(a)nuarie 20 zile, iar a igumeniei 8 ani”.

F. 1-5: „Această sfântă carte iaste a opștii sfintei mănăstiri Hâncul și ori cine o va înstreina di la mănăstire să fie supt canon și ne ertat, până o va aduce la locu ii. 1817, inu(arie) 20”.

8. Viețile sfinților pe luna mai, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1813

Însemnări: F.t.: „Aceste odoară neprețuite și de suflet folositoare, adică 12 cărți pre 12 luni cu viețile sfinților s-au afrosit de părintele Avramie duhovnic S(fin)t(ei) Mă(năs)t(iri) Hâncul, în vremea igumeniei sfân(tului) părinte chir Antonie, la anul 1817, i(a)nu(a)r(ie) 20”.

F. 1-2: „Această s(fân)t(ă) carte iaste a obștii Sfint(ei) Măn(ă)s(tiri) H(â)n(cului) și oricine o va înstreina di la măn(ăstire) să fie supt canon și ne ertat până o va aduce la locul ei”.

9. Viețile sfinților pe luna august, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1815

Însemnări: F.t.v- 5: „Această sfântă carte, împreună cu soțiile lor, alte 11 cărți pre 12 luni cu viețile sfinților s-au afrosit S(fi)nt(ei) M(o)n(astiri) Hâncul, unde să cinstești și să prăznuiești hramul precuvioasei maicii noastre Paraschiva, de cuvioșia sa chir Avramiia duhovnic neamțan, pre vremea igumeniei cuvioșiei sale Antonia Dobrușan la anul 1817, i(a)nuar(ie) 20 zile. Și cine să va ispiti a o înstreina de la mănăstire să fia supt canon până o va aduce la locul ei”.

10. Arătare pe scurt a dumnezeștilor dogme ale credinței, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1816

Însemnări: Pe o foaie albă la începutul cărții: „Această carte esti a monahului Pitirim din Sfânta Monastire Hârboveț”.

F. 1-3: „Această sf. carti a monastirii Hâncului”.

11. Minei de obște, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1819

Însemnări: F. 1-6: „Această carti esti a monastirii Hâncului”.

12. Pentru datoriile presviterilor de popor, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1823

Însemnări: F. 1-6: „Această carti esti a monastirii Hâncului”.

13. Antologhion, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1840

Însemnări: Forzațul I: „Am cetit la viețile sf(i) nților până ...<păcăt>osului monah Climent”.

Pe o foaie albă la începutul cărții: „Сія книга принадлежит Иеромонаху Гинкульскаго Монастыря Филарету. 1882. Сентябрь 18”. <Această carte aparține Ieromonahului Mănăstirii Hâncu Filaret. 1882, 18 septembrie>.

Pe o foaie albă la începutul cărții^V: I. „Antologhie sau Florelegire de cânt, dat-am adivărată și bine încredințat”.

II. „Această Antologhie sau Floroleagere este a me drept”.

III. „Această sf(â)ntă carte, ce să numește Antologhie sau Florealegere, iaste dreaptă a me poslușnic Carp Stahie din Sfânta Monastire Hâncu”.

IV. „Iară acum în monastirea Chipriana ieromonah Climent. 1870. Noemvrie 7 zile”.

F.1-39: „Această carte, ce să numește Heruvicariu, este din numărul acelor șapte cărți. Al 2-lea Utrinariu, al treilea Triodul și Penticostariul, al 4-lea și al 5-lea, 2 cărți pe 12 luni ce să numesc Idiomilare, al 6-lea Prohodul Domnului, al 7-lea Anastasimatiariul, sint drepte a părintelui Igumenu Ghedeon nacialnicul Sfintei Monastirii Hâ(n)cului, cumpărate de la Ieromonahul Climent din Sfânta Monastire Chipriana cu preți trezeci 30 ruble argint la anul 1870 dechemvrie 1 zi și pentru că mi-au fost încredințate mie pe o vreme pentru cântare am însămnat întrânsele, am și iscălit monah Filaret”.

14. Minei pe luna noiembrie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1845

Însemnări: F. 1-9: „Această carte este a mănăstirii Hâncului”.

15. Minei pe luna iunie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846

Însemnări: F. 1-7: „Această carte este a monastirii Hâncului”.

16. Minei pe luna iulie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846

Însemnări: F. 1-7: „Această carte este a monastirii Hâncului”.

Pe o foaie curată la sfârșitul cărții: „Am venit în sfânta Manastirea Hancul la una mie nou sute trezeci și nou prea cuviosul părintele Iachint Ciobanul”.

17. Triodion, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1847

Însemnări: F. [1]-f. 70: „Acesta Triodion este a bisăricii sfinte, a cuvioasei Paraschevii în biblioteca Monastirii Hâncului, schimbată cu cel vechiu în zilele Igumenului Iliodor, la anul 1853, ghenarie 14 zile”.

18. Penticostarion, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1848

Însemnări: F.t – f. 32: „Acest Penticostariu esti a <mo>nastirii Hâncului, cu hramul Sfintei Cuvioasei Paraschivii, schimbată în zilele igumenului

Iliodor cu stăruința ... și a soborului ... anul o mie opt sute cincizăci <și trei>, ghenari în paisprezăci zile”.

19. Suceveanu, Dimitrie, **Ideomelar**, Partea I, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1856

Însemnări: Pe o foaie albă la începutul cărții: „Această carti este a me, ieromonahului Filaret”. P. 183: „Văzută de mine. Fratele Saia Costiuc. Sf. Monastire Hâncu”.

20. Suceveanu, Dimitrie, **Ideomelar**, Partea II, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1856

21. Suceveanu, Dimitrie, **Ideomelar**, Partea III, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1857

Mănăstirea Hâncu a fost reactivată începând cu anul 1990, când a demarat reconstrucția întregii instituții monahale. Din biblioteca bogată de altădată nu a rămas nimic, în scurt timp au fost aduse câteva cărți, proprietate a mănăstirii, ascunse de foștii călugări sau de enoriași: *Viețile sfinților pe luna noiembrie*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1811, care a rămas mănăstirii de la monahul Calinic; *Prolog* (martie-mai), Tipografia Mănăstirii Neamț, 1855, carte care aparținea în 1856 „părintelui Mina din tipografie”. *Prologul* a fost dăruit mănăstirii de ieromonahul Varsanofie; Th. Codrescu & D. Gusti, *Evanghelie. Carte de citire pentru clasele elementare*, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1862, a rămas de la ieromonahul Ghenadi, decedat la 10 mai 1943. Mănăstirea a fost populată, după redeschidere, cu maici. Aici s-au stabilit, probabil, unele monahii, care au viețuit la mănăstirile Tabăra, Japca și Coșălăuca, deoarece printre cărțile din actuala bibliotecă sunt unele tipărituri cu însemnări marginale în care se amintește de aceste trei centre monahale din Basarabia. Sunt atestate cărți cu însemnări, altădată proprietate a mănăstirilor Hârbovăț, Curchi, Frumoasa și din localitățile Bușăuca, Zăgăicani, Peciștea, Strășeni, Cuizăuca, Cioc-Meidan. Un *Ceaslov* (Chișinău, 1817) din biblioteca mănăstirii Hâncu a circulat prin localitățile Balta, Copanca, Odesa. *Viețile sfinților* (Chișinău, 1910), din biblioteca mănăstirii este atestat prin însemnări în regiunea Odesa, raionul Hmeliov, cătunul Alexandrovca Nouă. *Patericul* (București, 1828) a circulat la Sfântul Munte și a fost dăruit de Ilie Vulpe unei monahii de la mănăstirea Răciula. Două cărți, *Psaltire* (Sibiu, 1805) și *Octoih*, (Râmnic, 1865), au fost dăruite mănăstirii de către Nestor Vornicescu, Mitropolitul Oleniei.

Am vizitat mănăstirea Hâncu la 2 aprilie 2012 și am obținut permisiunea egumenei Parascheva pentru a cerceta biblioteca mănăstirii. Cărțile din bibliotecă sunt depozitate într-o încăpere special amenajată, condițiile de conservare sunt foarte bune. Am fost condus de monahia Epistimia, care s-a părut interesată de subiectul valorilor bibliofile din mănăstire. Am cercetat în câteva ore 75 de cărți tipărite (64 de titluri) și am descifrat însemnările manuscrise. Cărțile din bibliotecă aparțin ca loc de tipărire următoarelor centre: Iași (11 exemplare/11 titluri), Râmnic (4 exemplare/4 titluri), Brașov (1 exemplar/1 titlu), Buda (3 exemplare/3 titluri), Sibiu (1 exemplar/1 titlu), mănăstirea Neamț (16 exemplare/ 13 titluri), Chișinău (29 exemplare/22 de titluri), Sankt-Peterburg (2 exemplare/1 titlu), București (6 exemplare/6 titluri), Buzău (2 exemplare/2 titluri). Cea mai veche carte identificată în bibliotecă este Iacov, Mitropolitul Moldovei, *Adunare de multe învățături*, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1757, iar cea mai târzie *Acathistul Sfintei Treimi*, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1915. Din secolul XVIII am atestat patru titluri, din secolul XIX – 47 de titluri și din secolul XX (până la 1915) – 12 titluri. Cele mai numeroase cărți în biblioteca mănăstirii Hâncu sunt din tipografia de la Chișinău, după care urmează în ordine numerică descrescătoare cărțile tipărite la mănăstirea Neamț, Iași, București, Râmnic, Buda, Buzău, Sankt Petersburg, Brașov și Sibiu. Mai jos prezentăm lista cărților cercetate în biblioteca mănăstirii Hâncu și însemnările manuscrise:

Iași

1. Iacov, Mitropolitul Moldovei, **Adunare de multe învățături**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1757

Însemnări: Pe o foaie albă de la începutul cărții: „Iromonah <Theo>dosie. Iromonah Theodosie. Poslușnic Stefan Cernat, Gheorghie Cuciurean din satul Zăcaicani. Poslușnic Stefan Cucireanu. Vasili Florescu, poslușnic, uciteli sela”.

Pe o foaie albă la sfârșitul cărții: „Gheorghii Tăvăluc, poslușnicu din mănăstirea Frumoasa”.

2. *Ceaslov*, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1797

Însemnări: Forzațul I: „Maica Feloteia, Silvia”.

3. Ioan Damaschin, **Descoperire cu amănuntul a pravoslavniciei credințe**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1806

Însemnări: Forzațul I: „Cercat-am condeiu, scrie bine, scrie bine”.

Pe o foaie alba la începutul cărții: „Și să știi, această carti iasti a popii lui Ștefan din satul Peciștii și iau m-am iscălit”.

Pe altă foaie albă de la începutul cărții: „Această carti esti a mănăstirii Frumușica”.

4. Psaltire, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1818

5. Panihidă împreună cu Litia mică, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1821

Însemnări: F.t.: „Ioan Piharevschii”.

(Însemnarea de pe marginea foi de titlu este tăiată la restaurare și se poate citi doar: A bis<ericii> sf(intei) M<itropolii> Cern ... <cumpăr>ată de mi<ne> ... d<in> <ba>nii <mei>, sunt nacia<nicul> Mit<ropo>liei vechi din Socia<va> ... în Soci<ava>.)

6. Scriban, Filaret Stavropoleos, **Sfințita ermeneutică**, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1856

Însemnări: F.t.v: „Această carte ce să numește Sfințita Ermeneutică este din numărul cărților mele Stefan D. Rotar. 1896, maiu 17 zile”.

7. Acatistul Sfântului Panteleimon, Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1862

8. Th. Codrescu & D. Gusti, **Evanghelie. Carte de citire pentru clasele elementare**, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1862

Însemnări: Forzațul I: „Această carte Evanghelie și Prohodul Domnului este a sfintei M-ri Hâncu, rămasă după moartea ieromonahului Ghena-di, care a decedat în ziua de 10 mai 1943 de tifos”.

9. Drăghici, Manolachi, **Acatistul Sântului Mare Mucenic Mina cu Cinstiul paraclis a precuvioase Maice Paraschiva**, Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1862

10. Drăghici, Manolachi, **Acatistul Sfântului Spiridon, făcător de minuni**, Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1862

11. Drăghici, Manolachi, **Acatistul Cuvioasei Parascheva**, Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1862

Însemnări: P. 24: „S-au legat la anul 1896, iunii 15 zili”.

Râmnic

12. Octoih, Râmnic, Tipografia Episcopiei, 1776

13. Penticostar, Râmnic, Tipografia Episcopiei, 1785

Însemnări: Forzațul I: „Când s-au cutremurat pământul, oct(mvrie) 14, 1802”.

F. [1]v: „Această carte iaste a satului Bușeuca”.

14. Minei pe luna septembrie, Râmnic, Tipografia Callinic Râmnicu, 1862

Însemnări: Pe o foaie albă la sfârșitul cărții: „1961. I: Varsanofie. M-rea Gherboveț”.

15. Octoih, Râmnic, Tipografia Callinic Râmnicu, 1865

Însemnări: F.t.: „Mănăstirii Hâncu † Nestor al Olteniei”.

Brașov

16. Aaron, Vasile, **Patimile și moartea lui Isus Hristos**, Brașov, Tipografia lui Gheorghe de Șobeli prin Mihail Dir, 1805

Buda

17. Minei pe luna martie, Buda, Tipografia Universității din Peșta, 1805

18. Minei pe luna iunie, Buda, Tipografia Universității din Peșta, 1805

19. Minei pe luna iulie, Buda, Tipografia Universității din Peșta, 1805

Sibiu

20. Psaltire, Sibiu, Tipografia lui Ioan Bart, 1805

Însemnări: F.t.: „Mănăstirii Hâncu † Nestor al Olteniei”.

F.1v: „<Cu ajutorul lui> Dumnezău, Ioan dascalu sfintei ... am scris cu mâna de țărână, mâna va putrezi, iară scrisul să va pomeni”.

F. 149: „Metric: Andrei și Preda feciorii miei, încă mi-au mai rămas un copil Stancu de șapte luni și l-au crescut logo(făt) Mehai ot Vișoara, de suflet”.

F.114: „Când s-au inecat Ioniță Vizătiu la mo(a) r(ă), vineri zio(a) la amiază, fiind Jiul mare pân la po(a)rtă măn(ă)stirei din lăuntru, în luna lui octovrie 12 și am scris eu dascalul Rand cu mân(a) de țărn(ă), mâna putrezește, iar slova să pomenește. 1817 ontovrii 13”.

F. 151: „Când s-au înecat Ioniță Vizăteu la moar(ă), vineri zio(a) la amiază, când Jăiul mergând la poarta cei din lăuntru în luna lui octombrie în 12, și am scris eu dascalul Radu cu mâna de țărână, mâna va putrezi, iar slova să va pomeni în veci, anul (1)818 octombrie 1 zi”.

Mănăstirea Neamț

21. Viețile sfinților pe luna noiembrie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1811

Însemnări: F. 1-7: „Această cartă este a monastirii Hâncului rămasă de (la) monahul Calinic”.

22. Viețile sfinților pe luna februarie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1812

Însemnări: F.1: „Sfintei Monastiri Coșelauca, județul Soroca”.

F. 1-3: „Luna lui februarie este din numărul cărților mele. 1822, sept(embrie) 2, chiliei Nicandru Crestovoi Ieromonah”.

23. Viețile sfinților pe luna martie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1813

Însemnări: Forzațul I: „Maica Gheorghia”.

F. 1-6: „Această sfântă cartă ci să cuprind într-însa viețile sfinților din luna lui martii este a noastră Ieroshi<monahului> Isidor și monahilor <din sfânt>ta Mănăstire Curchi, anul 1823, de chemării”.

24. Viețile sfinților pe luna mai, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1813

Însemnări: Forzațul I: „Viețile sfinților pe mai. Această cartă este donată de monahia Platonida din mănăstirea Cușolovca lui ieromonahu Feodosie Condrea. 17.05.92”.

25. Viețile sfinților pe luna iulie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1814

Însemnări: F.1^v-3: „Această sf(ânt)t(ă) cartă ce să numește luna lui iulie, viețile sf(i)n(ț)ilor ce să cuprind într-însa iaste a fiicilor mele shimoniahiia Olimbăiada și Elisaveta, cumpărată cu banii lor. 1814. Chesarie”.

26. Noul Testament, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1818

Însemnări: Forzațul I: I. „r. Hâncești, Pogonești”. II. „VII: Axenia, Ioan, Ana. La morți: Ștefan”.

27. Minei pe luna septembrie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831

Însemnări: F.t.^v-f.1: „Această cartă este a Monastirii Coșelauca din Eparhia Hotinului. N 56”.

F. 1-9: „Acest Mineiu s-au afierosit schitului de maice Cușelăuca din Bessarabiia de smeritul mitropolit Grigorie Irinopoleos ca să să pomeniască pururia la sfântul jertvennic”.

28. Minei pe luna septembrie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1845

Însemnări: F.1-5: „Anul 1856, avgust 26 am hărăzit acest Mi(n)ii a lunii lui septembrie bisericii sfintii monastiri Tabăra cu hramul Adormirii Maicii Domnului cu preț zece ruble argint, spre pomenirea mea și a tot neamul Hagii. Ieromonah Serafim Burdujăl Dobrușanul”.

29. Minei pe luna aprilie, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846

Însemnări: F. 1-6: „Ace(a)stă sfântă cartă s-au cumpărat de mine Feodor Felemon la anu(l) 1856”.

30. Ceaslov, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1850

31. Prolog, vol. 3, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1855 (3 ex.)

Însemnări: Pe foaia de forzaț: „Ca amintire sf. Mănăstiri Hâncu de la ieromonahul Varsanofie”.

F. 1-2: „Această cartă este a părintelui Mina din tipografie. 1856”.

32. Prolog, vol. 3, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1855

Însemnări: Pe o foaie albă de la sfârșitul cărții: I. „Să si știi la ci an s-au născut fecioru(l) dascalu(lu)i Afanasăi Harbuz, Gavriil, 1818, iulie 13 zili și mi-au citit molitfele botezului preutul Alexei Chisălschii din satul Rădenii, ținutul Bălții; da(r) la 1836 m-am dat la monastirea Dobrușa, marți 12 zili, și la 1852, luna lui decheveri 4 zile m-au făcut monah di Gavriil, mă numesc Grigorie; iară la anul 1859 luna lui mai 21 zile s-au hirotonisât ieroshimonahu Macarie preut și părintele Anatolie ierodiacon în s(fânta) monastire Gherbovețu; iară la 22 mai s-au herotonisât preot ieromonahu Ghervasie și părintele Gregorie ierodiacon în s(fânta) monastire Hărjavca de preosfințitul Antonie; și la iule în 20 m-au hirotonisât preut ieromonah Gregorei; la 1864, avgust 25 zile m-am pirivodit la monastirea Saharna 1876 12 zile”.

Forzațul II: „M-e Cușilovca. Potorață Anastasia”.

33. Prolog, vol. 4, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1855

Însemnări: F.t.: I. „Принадлежит Св. Николаевск. церкви села Страшень” <Aparține bisericii cu hramul Sfântul Nicolae din satul Strășeni>.

II. „Sârcu Petru V.”.

34. Slujba Sfântului Modest, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1861

Însemnări: Forzațul I: „Monahia Antonina”.

F. 23-34: „Această cartică numită Slujba Sfântului Modest esti dată pentru sfântul schit Tabăra din oblastia Besărabiei, dat di pomeșicul Costachi M. a satului Samolevca din ținut Sorocii, la (1)864, dech(emvrie) 12”.

Chișinău

35. Molebnic, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1815

36. Ceaslov, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1817

Însemnări: Pe o foaie albă la începutul cărții: I. „г. Балта. Иван, Григоре” <ор. Balta. Ivan, Grigore>.

II. „МССР. Тирасполь, с. Копанка. Третьяченко Вадим Николаи” <RSSM. Tiraspol, s. Soranca. Tretiacenco Vadim Nicolai>.

III. „Grigorie, Fiodor, 1963 goda. Această carte am primit-o din Odesa ca cadou. Pomenind numele date (G. F.). Vă rog în numele lui Isus să nu mi-o înstrăinați fără știrea mea. Anastas”

37. Psaltire, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1818 (2 ex.)

Însemnări: Pe o foaie albă la începutul cărții: „Am cumpărat această Pisaltire, an 1947, la 17 mai. Cristea Ion Anton”.

Pe o foaie albă la sfârșitul cărții: I. „Am cumpărat-o într-o 1947 aciasta Pisaltiri. Cristea Ion Anton, satul Cuizovca”.

II. „Duca Natalea Iv.”.

38. Molitvenic, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820

39. Liturghie, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1837 (2 ex.)

Însemnări: Pe o foaie albă la sfârșitul cărții: „În 29 di zili a scăpărat duminică în sara duminică. Anul 1846 goda”.

40. Ceaslov, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1867

41. Evanghelie, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1855

42. Liturghie, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1859

43. Nichifor, Arhiepiscopul Astrahanului, **Chiri-acodromion**, Chișinău, Tipografia Casei Arhiepiscopiei, 1860 (3 ex.)

44. Ceaslov, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862

45. Octoih, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862

Însemnări: Forzațul I. „Ieromonah Averchii, m-ri Hârbovăț. Monahinea Teoctista”.

II. „Igum. Petru, Igum. Para(schi)via. Pentru mănăstirea Hâncu. A. 1995”.

46. Ceaslov, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1907

47. Slujba și acathistul Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu... icoanei numită Iversca, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1908

48. Trebnic, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1908

Însemnări: Pe o foaie albă de la începutul cărții: I: „Acest Trebnic este a ascultătoarei din Mănăstirea Tabora, județul Orhei, Fevronia Verejan”. II: „A scris ierom. Vlad Scalotchi”.

49. Cartică de rugăciuni pentru mireni, Chișinău, Tipografia, 1909

Însemnări: Pe o foaie albă la sfârșitul cărții: I. „Carte de Rugăciune”. II. „Cebotaru”.

50. Slujba și acathistul Sfântului Serafim din Sarov, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1910 (2 ex.)

51. Viețile sfinților pe luna ianuarie, Cartea II, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1910

Însemnări: Foaia de forzaț: „Igumena Parascheva, 1999”.

P. 707: „Одес(с)кой области, Хмелевскаго района, Ново Александровской с./р. Хутор Н. 7, Андрееву Кирику Григоревичу” <Regiune Odesa, raionul Hmelevsk, satul Novo Alexandrovskii, cătunul № 7. A lui Andreev Chirică Grigorievici>.

52. Învățăturile creștinești, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1911

53. Evanghelie, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1912 (2 ex.)

Însemnări: F.t.: „Muntean Feodor Simion”.

54. Deplinirea Trebnicului, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1912

55. Acathistul Sfântului Panteleimon, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1913 (2 ex.)

56. Acathistul Sfintei Treimi, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1915

Însemnări: Pagina de titlu: „Neaga Vera. M-rea Jabca”.

Sankt Petersburg

57. Biblia, Sankt Petersburg, Tipografia lui Nic. Grecea, 1819 (2 ex.)

Însemnări: Pe o foaie albă de la sfârșitul cărții: „Soroceanu Gheorghii Feodorovici. 1955 god”.

Ex-libris: MIHAIL ION LEAHOVICI

București

58. Pateric, București, Tipografia Mitropoliei, 1828

Însemnări: F. [1]: „Această carti numită Pateric o dăruiesc nepoati(i) meli ... din monastirea Râciula, eu starițu nastoiateliu ieroshimonah Ilie Hulpe din Sfântul Munte Athon”.

59. Viețile sfinților pe luna august, [București], Tipografia Mitropoliei, 1836

Însemnări: Forzațul I: „Ca amintire Sf. Mănăstiri Hâncu de la ieromonahul Varsanofie”.

60. Prohodul Domnului, București, Tipografia Toma Teodorescu, 1868

Însemnări: Forzațul II: „Ghiorghi Meșe din comuna Cioc Meidan, județul Tighina, provincia Basarabia, Țara Românească. Ghiorghi M.”.

61. Cartea psalmilor, București, Pentru Societatea biblică cea britanică, 1885

62. Noul Testament, București, Pentru Societatea biblică cea britanică, 1885

Însemnări: F.t.: „Ciobanu Ion. Ciobanu Teodur”.

63. Viețile sfinților. Volumul II. Luna octombrie, București, Tipografia Gutenberg, Joseph Göbl, 1902

Buzău

64. Ioan Gură de Aur, Împărțirea de grâu, Buzău, Tipografia Episcopiei, 1833

Însemnări: Pe o foaie albă de la începutul cărții: „Monah Varsanofii”.

F.t.: „I(eromonah) Varsanofie”.

65. Panihidă și Litia mică, Buzău, Tipografia Episcopiei, 1839

Însemnări: F. 5-6: „<Această carte a fost cumpărată> de Teofilact Eclesiarhul la anul 1839, săptemvrie 14”.

Potrivit condicii de la 1817 în biblioteca mănăstirii erau prezente 68 de cărți manuscrise și tipărite, dintre care am reușit să identificăm 40 de titluri, tipărite până în acest an. În bibliotecă exis-

tau două evanghelii: prima tipărită la Râmnic, în anul 1794, iar a doua rusească, în manuscris. Din această officină mai sunt semnalate un *Apostol* (1794), *Cuvintele* lui Teodor Studitul (1784) și *Cuvintele* lui Dorotei (1784). De la tipografia de la Buzău mănăstirea Hâncu a deținut șase *Mineie* (1698), dintre care în prezent este cunoscut doar cel de pe luna iunie. În bibliotecă se mai aflau alte două cărți din tipografia buzoiană: *Octoih* (1700) și *Liturghii* (1702). Din tipografia ieșeană au fost semnalate următoarele cărți: *Antologhion* (1726), *Ceaslov*, (1797), *Tâlcuirea evangheliilor* de Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei (1805) și *Chiriadromionul grecesc* (1816). Constatăm un număr redus al cărților tipărite la București: *Antologhion* (1736), *Omiliile* lui Macarie Egipteanul (1775) și *Triodion* (1798). Deși, tipografia de la mănăstirea Neamț a fost înființată în primul deceniu al secolului al XIX-lea, numărul cărților din acest centru tipografic prevalează asupra celor din alte tipografii românești. În mănăstirea Hâncu erau prezente în 1817 *Viețile sfinților* (1807-1815), *Chiriadromion* (1811), *Scara Sfântului Ioan Sinaitul* (1814), *Kecragarion* de Episcopul Augustin (1814), *Octoih de canoane pentru pavecerniță* (1816). Tipografia de la Chișinău este prezentă la mănăstirea Hâncu prin câteva titluri și asta tocmai datorită faptului că a fost organizată de Gavriil Bănulescu-Bodoni, abia în anul 1815.

În anul 1821 numărul de cărți a crescut și atestăm pe lângă cele incluse în condica de la 1817 alte titluri noi: *Molitvenic* (Chișinău, 1820), *Simion*, Arhiepiscopul Thesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos* (București, 1765), *Arătarea pe scurt a dumnezeieștilor dogme ale credinței* (mănăstirea Neamț, 1816), *Rânduiala panhidei* (Chișinău, 1817), *Carte folosite de suflet* ([București], 1800), *Urmare întru Duminica ... Paștelui*, (mănăstirea Neamț, 1814).

La 18 decembrie 1841 starețul mănăstirii Hâncu, egumenul Dosoftei a scris un memoriu, în care include și unele cărți din bibliotecă, utilizate de N. Murzakevici și A. Zașciuk în elaborarea contribuțiilor lor despre mănăstirile din Basarabia. N. Murzakevici include în 1848 șase *Mineie* tipărite la Buzău, în 1698, un *Octoih* (Buzău, 1700), un *Antologhion* (Iași, 1726), *Antologhion* (București, 1736), un *Irmologhion* în limba slavonă, tipărit la Kiev. O situație asemănătoare se constată și în lucrarea lui A. Zașciuk, care confirmă la Hâncu existența documentelor vechi și menționează câ-

teva titluri de cărți vechi. Precizăm că acești doi autori au inclus doar unele informații foarte sumare despre arhiva și biblioteca mănăstirii Hâncu și nu au reflectat realitatea de atunci.

Dintr-o însemnare de pe un *Antologhion* (mănăstirea Neamț, 1840), care s-a aflat în biblioteca acestui centru monahal constatăm alte cărți: un *Anastasimatar* (Viena 1823), Suceveanu, *Ideomilar*, Partea I-III, (mănăstirea Neamț, 1856-1857) și desigur *Antologhionul* de pe care a fost citită însemnarea. La începutul secolului XX Zamfir Arbore admitea existența în mănăstirea Hâncu a mai multor cărți vechi, însă a menționează doar două: *Omilii* de Macarie Egipteanul (București, 1775) și *Antologhion* (Iași, 1726).

Perioada interbelică este mai bogată în informații despre cărțile din mănăstirile din Moldova de răsărit, prin contribuțiile lui Paul Mihail, care a publicat condica de la 1817, iar Ștefan Ciobanu se referă la manuscrisele din mănăstire, împreună cu însemnările marginale. De un real folos pentru noi este catalogul cărților tipărite în Basarabia, elaborat de A. David, unde am identificat 15 titluri de carte tipărită în tipografia din Chișinău în perioada 1815-1859.

De o mare utilitate pentru elaborarea acestei contribuții la istoria bibliotecii mănăstirii Hâncu este lucrarea dlui dr. hab. Alexei Agachi, în care am întâlnit pe lângă referiri la sursele cunoscute anterior și unele documente de arhivă, necunoscute mediului științific, care ne-au permis să completăm lista cărților bibliotecii acestei mănăstiri până la 1942.

Mineiele de la Buzău (1698) sunt semnalate în condica mănăstirii Hâncu din 1817. La momentul actual al cercetărilor am identificat doar *Mineiul* pe luna iunie, din însemnările căruia reiese că în 1699 Mitropolitul Ungrovlahiei, Theodosie a dăruit acest exemplar „la sfânta mănăstire la Iazer”. Un *Minei pe luna iulie* (Buzău, 1698), cu o însemnare identică, se află printre cărțile Bibliotecii Naționale a României și sunt din numărul a 12 mineie lunare dăruite mănăstirii la Iezer. O *Liturghie* (Buzău, 1702) semnalată în aceeași condică se afla în „mahalaoa Scaunelor”, informație scrisă de preotul din Plumbuita. *Viețile sfinților* (m-rea Neamț, 1807-1815) au fost dăruite mănăstirii Hâncu la 20 ianuarie 1817 de „de cuvioșii a chir Avramiia duh(o)v(nic) nemțan în vremea cuvioșiei sale chir Antonia”. La mănăstirea Hâncu

s-a aflat *Viețile sfinților pe luna ianuarie* (1812), provenite de la mănăstirea Dobrușa.

Un *Antologhion* (București, 1785) provine de la mănăstirea Căpriană și a fost dat în anul apariției „sfinții sale părintelui Theoctistu di la schitul Hâncul ca să slujască cu dănsul la sfânta biserică la hramul Prepodobna Paraschiva” pentru o perioadă nedeterminată, împreună cu alte cărți, printre care un *Molitvenic* (Iași, 1749), o *Liturghie*, probabil de la Buzău, din 1702. *Arătare pe scurt a dumnezeștilor dogme ale credinței* (mănăstirea Neamț, 1816) se afla în 1910 la mănăstirea Hârbovăț. O *Liturghie* (Chișinău, 1837) a fost cumpărată de ieromonahul Iezehiil de la mănăstirea Hâncu în luna ianuarie 1843, când a fost hirotonit preot, carte atestată de Dimitrie I. Balaur în perioada interbelică în satul Iurcenii, județul Lăpușna (azi r-nul Nisporeni) (Caproșu, Chiaburu 2009, 264). Un *Antologhion* (m-rea Neamț, 1840), care aparținea la 18 septembrie 1882 ieromonahului Filaret din mănăstirea Hâncu, se află în prezent printre cărțile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. În prezent în biblioteca mănăstirii Hâncu am atestat un manuscris fără titlu, în care se conțin *Urmarea marelui și îngerescului chip* și *Urmarea chipului celui mic*.

Mănăstirea Hâncu, una dintre cele mai vechi instituții monahale din interfluviul pruto-nistean a avut o bogată colecție de acte, manuscrise și cărți vechi. După închiderea ei, în anul 1950, bunurile au fost confiscate, iar în prezent se cunoaște destul de puțin despre soarta lor (Coțofan 1993, 190). Majoritatea tipăriturilor din bibliotecă au fost înstrăinate de autoritățile sovietice, unele însă au fost luate de monahi și transferate în mănăstirile în care s-au stabilit. Până în prezent nu se cunoaște despre destinul documentelor din arhiva mănăstirii. Cercetările asupra cărților vechi românești din ultimul deceniu ne-au oferit posibilitatea să identificăm unele tipărituri vechi, ce au aparținut altădată mănăstirii Hâncu.

Bibliografie

- Agachi 2010:** Al. Agachi, *Istoria mănăstirii Hâncu (1677-2010)* (Chișinău 2010).
- Arbore 1904:** Z. Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei* (București 1904).
- Boga 1930:** L.T. Boga, *Documente. Acte privitoare la Mănăstirea Hâncu*. In: *Arhivele Basarabiei*, 1 (Chișinău 1930).
- Caproșu, Chiaburu 2009:** Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei. Un *corpus* editat de I. Caproșu și E. Chiaburu, volumul IV (1829-1859) (Iași: Casa Editorială Demiurg 2009).
- Catalogul bibliotecii 1925:** *Catalogul bibliotecii Societății istorico-arheologice bisericești basarabene din Chișinău* (Cu o prefață de Iosif M. Parhomovici). In: *Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău*, vol. XVI (Chișinău: Tipografia și Legătoria Eparhială 1925), 1-75.
- Cereteu 2011:** Ig. Cereteu, *Cartea românească veche și modernă în fonduri din Chișinău*. Catalog (prefață dr. Iacob Mârza) (Iași: Tipo Moldova 2011).
- Ciobanu 1924:** Șt. Ciobanu, *Biserici vechi din Basarabia*. In: *Comisiunea Monumentelor Istorice. Secția din Basarabia* (Chișinău 1924).
- Coțofan 1993:** V. Coțofan, *Hâncu. În: Mănăstiri basarabene* (Chișinău 1993), 185-192.
- David 1993:** A. David, *Tipăriturile românești în Basarabia sub stăpânirea rusă (1812-1918)* (Chișinău: Universitas 1993).
- Mihail 1993:** P. Mihail, *Știri privitoare la mănăstiri și schituri din Basarabia la 1817*. In: *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia* (Chișinău: „Știința” 1993).
- Vornicescu 1993:** N. Vornicescu, *Mitropolitul Olteniei, Mănăstirea Hâncu, centru de spiritualitate românească în secolele XVII-XX*. In: *Literatura și arta*, nr. 8 (2481), 25 februarie 1993, 7.
- Крушеван 1903:** Бессарабія. Географическій, историческій, статистическій, экономическій, этнографическій, литературный и справочный сборникъ съ 224 иллюстраціями, портретами и картою Бессарабской губерні (Подъ редакціей П.А.Крушевана) (Москва: Типографія А.В. Васильева 1903), 149-160.
- Мурзакевич 1848:** Н. Мурзакевич, *Сведения о некоторых православных монастырях епархий Херсонской и Кишиневской*. В: *Записки Одесскаго Общества Истории и Древностей, томъ второй, Отд. I* (Одесса 1848), 318-319.
- Щеглов 1900:** Д. Щегловъ, *Материалы для истории Гинкульскаго монастыря*. В: *Кишиневскія Епархіальныя Ведомости, №10* (Кишинев 1900), 260-272.
- Защук 1862:** А. Защук, *Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Бессарабская область* (Санкт-Петербург 1862), 206.

Pages from the history of the Hâncu Monastery library

Abstract

The Hâncu Monastery dedicated to the St. Paraskeva is considered to be one of the oldest monasteries of Moldova between the Prut and the Dniester. It was founded in 1677 by the Moldavian nobleman Mihalcea Hâncu. The monastery library, until its closure by the Soviet authorities in 1950, contained old charters, manuscripts and books printed in Bucharest, Iași, Râmnic, Neamț Monastery, Sibiu, Brașov, Chișinău, Vienna, and St. Petersburg. The first religious books in the library of the monastery were handwritten, and only at the end of the 17th and the beginning of the 18th centuries there appeared printed books from Buzău, Bucharest, and Iași. After the dissolution of the monastery these treasures have disappeared without trace. Only some of the books have been found in libraries of other monasteries or in Chisinau. At present in the library of this monastery there are 75 books published in various Romanian and foreign centers. Most of them were printed in Chișinău and the Neamț Monastery, and the oldest ones were published in the 18th century in Bucharest, Râmnic, Iași and other Romanian centers of printing.

Страницы истории библиотеки монастыря Хынку

Резюме

Одной из старейших святых обителей в Пруто-Днестровском междуречье является монастырь Хынку, основанный в 1677 году молдавским боярином Михалчей Хынку во имя святой преподобной Параскевы. В библиотеке этого монастыря, до его закрытия в 1950 году, хранились грамоты молдавских господарей, рукописи и печатные книги, изданные в Бухаресте, Яссах, Рымнике, монастыре Нямц, Сибиу, Брашове, Кишиневе, Вене и Санкт-Петербурге. Важно отметить, что первые религиозные книги в библиотеке этого

монастыря были рукописными, и лишь в конце XVII и начале XVIII веков появились печатные издания из Бузэу, Бухареста, Ясс. После закрытия монастыря Хынку всё это наследие бесследно исчезло. Лишь некоторые из книг удалось обнаружить в библиотеках других монастырей или в Кишиневе. На данный момент в библиотеке монастыря имеется 75 книг, изданных в различных румынских и иностранных печатных центрах. Большая часть из них отпечатаны в Кишиневе и монастыре Нямц, а самые старые были изданы в Бухаресте, Рымнике, Яссах и других центрах книгопечатания в XVIII веке.

25.10.2013

Dr. Igor Cereteu, Institutul de Istorie al AȘM, 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova